

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการศึกษาปัญหาและแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมาย แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. การดำเนินการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
3. บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ
5. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามภารกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 140) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง

1. การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 4 มาตรา 22, 23, 24, 26 และมาตรา 27 เพื่อถือว่าสถานศึกษามีการปฏิรูปการเรียนรู้แล้วหรือยัง
2. การปฏิรูปการสอนของครู คือ ครูเปลี่ยนจากครูเป็นศูนย์กลาง (teacher center) มาเป็นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner centered)
3. การปฏิรูปการบริหาร คือ ผู้บริหารเปลี่ยนจากการบริหารงานธุรการมาเป็นการบริหารการเรียนการสอนแล้วหรือยัง

ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (สุวรรณ ชีรพงษ์วัฒนา 2521 : 24 ; อ้างอิงมาจาก ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ 2541) ประกันคุณภาพการศึกษาเป็นแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษาที่สามารถก้าวไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมการเรียนรู้และมีศักยภาพที่สามารถแข่งขันกับคนอื่นในยุคโลกาภิวัตน์ได้ นอกจากนี้ยังสามารถดำรงความเป็นไทยอยู่ได้ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรุนแรงและรวดเร็ว

กรมสามัญศึกษา (2542 : 14 - 15) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันแก่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช (2542 : 152) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (quality assessment) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (external school review) การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (accreditation) การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (total quality education)

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 35) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงกับความมุ่งหวังของสังคมและชุมชน โดยยึดหลักการสำคัญ 3 ประการคือ การกระจายอำนาจ (decentralization) การมีส่วนร่วม (participation) และการควบคุมคุณภาพ (quality control)

กลุ่มพัฒนามาตรฐานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 3 (2541 : 6) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่จะยกระดับมาตรฐานสถาบันการศึกษานั้น ได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าเป็นสถาบันที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (วารินทร์ สิ้นสูงสุด 2542 : 116 ; อ้างอิงมาจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2540) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนเอกชนมีแนวทางจัดและพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

สิริรัตน์ วิภาสศิลป์ (2542 : 30) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติที่จำเป็นต้องดำเนินงานเพื่อประกันว่า คุณภาพของการศึกษาได้รับการรักษาไว้และส่งเสริมเพิ่มพูน การประกันคุณภาพการศึกษาจึงรวมถึงกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ทบวงมหาวิทยาลัย (วารินทร์ สีนสูงสุด 2542 : 116 ; อ้างอิงมาจาก ทบวงมหาวิทยาลัย 2541) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระเบียบและแผนที่ได้วางไว้ จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากความหมายข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ การรับรองว่าการให้การศึกษาจะต้องให้ลูกค้าเกิดความพอใจ ซึ่งหมายถึง นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และบุคลากรในองค์กร ด้วยกระบวนการวางแผนและการจัดการ เพื่อให้บังเกิดผลผลิตที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมและหลักสูตร

แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7-8) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

แนวคิดตามหลักการบริหาร การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ ผู้บริหารและครูมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วางแผน (Plan) ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบและประเมิน

(Check) และปฏิบัติการหลังการทบทวนแก้ไขปรับปรุงแล้ว (Act) เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นตลอดเวลา

กรมวิชาการ (2544 : 5 - 8) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษาดังนี้

1. การประกันคุณภาพ (quality assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา เดล (Dale : 1944) ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แบบที่เน้นการตรวจจับ (detection) อันได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพ (quality inspection) และการควบคุมคุณภาพ (quality control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือและประสิทธิภาพของเทคนิคที่ใช้ในการตรวจจับความคิดที่เกิดขึ้น จุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้คือ เป็นการลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว (retrospective หรือ reactive) แบ่งย่อยออกได้ 2 ประเภทคือ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM)

2. การจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ เป็นระบบแนวคิดการบริหารจัดการที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งปวงที่ตอบสนองความคาดหวังและความต้องการต่างๆ ของลูกค้าและชุมชนเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุด โดยการพัฒนาและใช้ประโยชน์สูงสุดจากศักยภาพของพนักงานทุกๆ คน ในอันที่จะมุ่งไปสู่การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพเป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากการตรวจสอบและการควบคุมเชิงคุณภาพ การประกันคุณภาพยังคงมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพและประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดและเทคนิควิธีวัด สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาก็คือ การสร้างความมั่นใจโดยการมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการออกแบบ และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement)

ความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างการประเมินคุณภาพและการประกันคุณภาพมองได้อย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษา แมอร์กาทรอยด์ และมอร์แกน (Murgatroyd & Morgan : 1994) ได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ 5 ประการคือ

1. มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก
2. มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง
3. มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย
4. มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการยกเว้น โดยปราศจากเหตุผลสมควร

5. การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวน (audit and review) การทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7 - 8) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

แนวคิดตามหลักการบริหาร การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ ผู้บริหารและครูมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วางแผน (Plan) ปฏิบัติตามแผน (Do) ตรวจสอบและประเมิน (Check) และปฏิบัติการหลังการทบทวนแก้ไขปรับปรุงแล้ว (Act) เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 105) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีแนวคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ให้ได้ผลผลิตอันได้แก่ ผู้เรียนที่มีคุณภาพ โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอนคือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะนำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่มุ่งเน้น เรื่องการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต กระบวนการและปัจจัย รวมทั้งทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการนำโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้น

2.1 การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้และติดตามประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน รวมทั้งจัดทำรายงานโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นลักษณะการติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนโดยโรงเรียนเอง

2.2 การนิเทศ เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพ โรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด โดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งเน้น

3.1 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพภายใน ภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพ การศึกษา

3.2 การเตรียมโรงเรียนเพื่อการรับรองการประเมินภายนอก

สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542 : 149) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดการประกันคุณภาพ การศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองของคนเรา คนที่ได้รับการศึกษา อย่างเหมาะสม คือ คนที่จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม และได้รับสิ่งดี การศึกษามีใหม่เป็นเพียงการใช้ชีวิตระยะเวลาหนึ่งในสถานศึกษาเท่านั้น แต่เป็นเหมือนปัจจัยในการ ดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องแสวงหาและเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบคลุม หน้าที่การงาน ตลอดจนความก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ ยิ่งในยุคสมัยที่การเปลี่ยนแปลงทั้งทาง เศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาสู่ สังคมไทย การศึกษายังเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้คนมีหลักคิด รู้จักใคร่ครวญเลือกสรร ปรับตัว กับเหตุการณ์และสิ่งใหม่ๆ มาสู่สังคมชีวิตตลอดเวลา ระบบการศึกษาจะต้องตอบสนองการทำงาน ในยุคข้อมูลข่าวสาร การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ มากกว่าที่เป็นมาในอดีต บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอนจะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ กระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา

อำรุง จันทวานิช (2542 : 79 - 80) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา ว่าเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่ เป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ประการคือ

1. การควบคุมคุณภาพ (quality control) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษา เข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (quality audit and intervention) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาและการจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อ ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของสถานศึกษา (internal audit)

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (external audit)

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (quality intervention)

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (quality assessment) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการควบคุมคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (external school review)

3.2 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (total quality assessment)

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษาและในกิจกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาเป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ

หลักการประกันคุณภาพ

ได้มีผู้กล่าวไว้เกี่ยวกับหลักการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 : 151-152) ได้กล่าวถึง หลักการประกันคุณภาพการศึกษา

ไว้ดังนี้

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด มีหลักการดังนี้

1. รัฐกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

3. รัฐจะต้องจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีระบบการตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา และระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 13-16) ได้กล่าวถึง หลักการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพจะเน้นการสร้างสภาพพึงพอใจให้กับผู้บริโภครวมทั้งภายในและภายนอก

2. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา และเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่จะปัญหาที่จะเกิดขึ้น ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้แล้ว

3. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาหลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรกและความสมเหตุสมผล

4. การตรวจสอบ การวัดและประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินใจให้รางวัลหรือลงโทษ

5. คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรและแผนการสอน) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6. การประกันคุณภาพการศึกษา เน้นความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ ทักษะและความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสัมพันธ์ต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัด

8. ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจ (commitment) ของผู้บริหารสถานศึกษา และการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

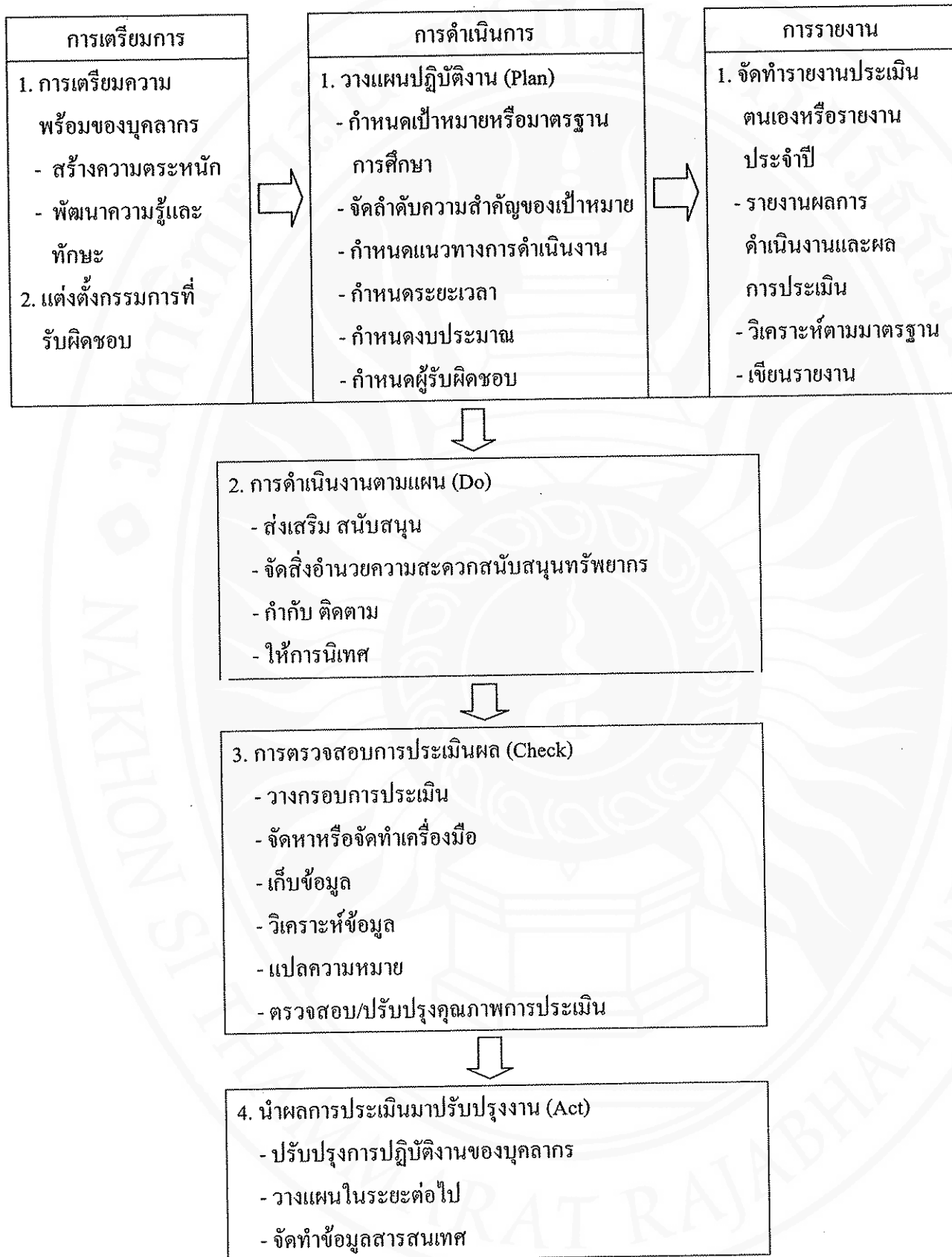
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การที่สถานศึกษา ร่วมกันปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยการประกันคุณภาพการศึกษาเป็น

ส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา โดยให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน หน่วยงาน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เน้นการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคน เป็น การสร้างความ มั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐาน ข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้

การดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ได้มีผู้กล่าวไว้เกี่ยวกับการดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ขันติเจริญ งามจำ 2546 : 18 - 39 ; อ้างอิง มาจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการ ประกันคุณภาพภายใน ควรมีการเตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่บุคลากร จากนั้นบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องจึงร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบและร่วมกัน ปรับปรุง ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการดำเนินการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากตารางข้างต้นสถานศึกษาจะต้องดำเนินการดังนี้
การเตรียมการก่อนดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

1. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร ในการเตรียมบุคลากรประเด็นที่ควรคำนึงถึง คือ การสร้างความตระหนักในปัญหาและความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา การมีความรู้ความเข้าใจในนโยบาย มาตรการของหน่วยงาน กระบวนการดำเนินงานทั้งระบบ
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย และการจัดทำสื่อเสริมประสบการณ์และทักษะ การเตรียมการระดับ โรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ของบุคลากรทุกคน โดยผู้รับผิดชอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งต้องมอบผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่าย ประสานงาน กำกับ ดูแล ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะมีหน่วยเหนือสนับสนุนช่วยเหลือ และเข้าร่วมดำเนินการ

การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน

วงจรการประกันคุณภาพที่เป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปอีกอย่างหนึ่ง คือ วงจรเดมมิง (Demming cycle) ซึ่งถือว่า คุณภาพไม่ใช่สิ่งที่อยู่กับที่ แต่เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา วงจรเดมมิง มี 4 ขั้นตอน คือ จัดทำแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังนั้นการตรวจสอบจะดูว่า โรงเรียนมีวงจรการปฏิบัตินี้หรือไม่ บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีวงจรตัวเองที่หมุนไปพร้อมกับวงจรของโรงเรียนหรือไม่ โรงเรียนมีการทำงานเป็นมาตรฐานหรือไม่

1. การวางแผน (Plan) การจัดทำแผนของแต่ละหน่วยงานควรมีความสมดุลระหว่างกรอบงานที่หน่วยเหนือกำหนดกับกรอบงานที่หน่วยล่างสร้างสรรค์ขึ้น การดำเนินงานควรเป็น 2 ทิศทาง (Top down ↔ Bottom up) แผนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากที่สุด คือ แผนระดับโรงเรียน การจัดทำแผนระดับโรงเรียนมีหลายระดับ คือ แผนพัฒนาแม่บทที่เรียกว่า ธรรมนูญโรงเรียน แผนยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนาด้านต่างๆ และแผนปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแผนงานประจำปี ธรรมนูญโรงเรียน เป็นแผนพัฒนาแม่บทของโรงเรียนซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกัน หรือเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกฝ่ายรู้ทิศทางและเป็นหลักประกันในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสาระสำคัญของธรรมนูญโรงเรียน ได้แก่ ภาพลักษณ์ของโรงเรียน คือความเป็นมาในอดีต ปัจจุบัน และทิศทางในอนาคต เป้าหมายของโรงเรียน คือเป้าหมายของงานด้านต่างๆ จุดเน้นของโรงเรียน คือ ลำดับความสำคัญของงานต่างๆ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องหลักการปฏิบัติ สำหรับนักเรียน การกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลแผนการจัดหาและใช้จ่ายงบประมาณ แผนยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนางานด้านต่างๆ เป็นแผนที่ขยายจากแผนแม่บท เพื่อให้เป็น

รูปธรรม และเพื่อพัฒนาคุณภาพตามจุดเน้นที่กำหนดในช่วงเวลาหนึ่งๆ สารสำคัญประกอบด้วย คณะกรรมการที่รับผิดชอบงานด้านนั้นๆ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการรายงานสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของแผนด้านนั้นๆ แผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนางานเป็นรายปี ปฏิทินดำเนินงานของโครงการ กิจกรรมต่างๆ แผนปฏิบัติงานประจำปี เป็นแผนที่จำแนกตามกลุ่ม หน่วยงาน สารสำคัญในแผนปฏิบัติการมีดังนี้ โครงสร้างสายงานบริหารงานของหมวดนั้นๆ บทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง แนวขั้นตอนการดำเนินงาน การเตรียมการ การดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนพัฒนาของกลุ่มและแนวทางการกำกับติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนการวางแผน

1) การกำหนดเป้าหมาย จากมาตรฐานของหน่วยเหนือและหน่วยงานของตนที่กำหนดขึ้น รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานที่ได้รวบรวมไว้ จะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น เป้าหมายสำคัญที่ต้องกำหนด คือ เป้าหมายด้านคุณภาพนักเรียน เป้าหมายด้านกระบวนการ และเป้าหมายด้านปัจจัย แหล่งข้อมูลที่ช่วยกำหนดเป้าหมาย คือ ข้อมูลผลการประเมินในอดีตที่หน่วยงานต่างๆ ทำไว้ ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการนิเทศงานและโครงการต่างๆ การกำหนดเป้าหมายควรมีผู้เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายมาร่วมทำการกำหนด ทั้งนี้เพื่อสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบที่จะร่วมกันผลักดัน การประกันคุณภาพการศึกษาให้ถึงจุดหมาย

2) การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย จะช่วยให้การวางแผนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะสถานศึกษาจะทราบว่าเป้าหมายต่างๆ ที่ต้องการนั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เพื่อกำหนดบุคลากร ทรัพยากร และช่วงเวลาที่จะดำเนินการในการพัฒนาเป้าหมายนั้นๆ ให้เหมาะสม

3) กำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน คือ การนำเป้าหมายที่มีลักษณะเป็นความคิดเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิด โครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย

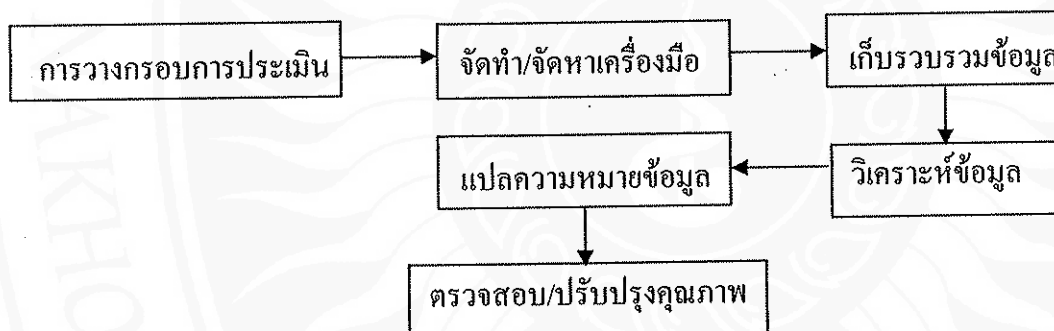
4) การกำหนดระยะเวลา จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะทราบว่างานใดจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จเมื่อไร ต้องเร่งดำเนินการก่อนหรือรอได้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการกำกับดูแล ติดตาม ประเมินผล

5) การกำหนดงบประมาณ จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย เพราะมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ โดยคำนึงถึงความเพียงพอและความเหมาะสมระหว่างรายรับ - รายจ่าย การกำหนดผู้รับผิดชอบ โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนหรือโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แผนบรรลุเป้าหมาย

2. การปฏิบัติตามแผน (Do) แผนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จจะต้องเป็นแผนที่ทุกคนทั้งในและนอกโรงเรียนมีความชัดเจนในแผน ขอมรับและเห็นพ้องในปัญหาที่ต้องการพัฒนา ทุกคนได้

ร่วมกิจกรรมในการทำแผน แผนมีการแบ่งงานออกเป็นส่วนๆ และกำหนดผู้รับผิดชอบ ผู้มีอำนาจส่งเสริมให้การสนับสนุนช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก นิเทศ กำกับ ติดตาม นับเป็นตัวแปรสำคัญของการนำแผนไปสู่ความสำเร็จ

3. การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูที่เข้าใจระบบการประกันคุณภาพที่ถูกต้อง จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อมุ่งพัฒนาไม่ใช่การตัดสินถูก - ผิด จากการสรุปสังเคราะห์กิจกรรม การตรวจสอบประเมินผลภายในตามพื้นฐานแนวคิดของการประเมินที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School base evaluation) พบว่า กิจกรรมที่ต้องดำเนินการประกอบด้วย การวางแผน การประเมิน การจัดหา/จัดทำเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย และการตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544 : 30) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงกิจกรรมตรวจสอบประเมินผลภายใน

4. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางาน (Act) ผลการประเมินสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากรและใช้ในการวางแผนต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้

ระบบข้อมูลสารสนเทศ

ข้อมูลสารสนเทศมีความสำคัญในการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ โดยเฉพาะการวางแผน การศึกษาและการกำหนดนโยบายต้องมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ มีความละเอียดครบถ้วน ถูกต้องตรงตามความต้องการและทันสมัย จะช่วยให้การวางแผนบริหารจัดการและการตัดสินใจ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามหากหน่วยงานใดไม่มีการนำข้อมูลสารสนเทศไป

ใช้ในการปฏิบัติงานนั้น การปฏิบัติงานนั้นๆ ก็ย่อมเสี่ยงต่อความผิดพลาดสูง และผลการดำเนินงานก็จะไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ : 11-17) ประกอบด้วย

1. ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นจริง ข้อมูลตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ data ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า datdaum อันหมายถึง ข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นเรื่องจริงที่ใช้พื้นฐานการคำนวณ การวัดและการประเมินผลเป็นความจริงที่ได้มาจากการสรุปอย่างมีเหตุผล ข้อมูลแบ่งออกตามลักษณะของการใช้งาน 2 ประเภทคือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่เก็บจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยไม่ผ่านการสรุปตรวจนับ หรือกระบวนการทางสถิติอื่นๆ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการทางสถิติ เช่น การแจกแจงแล้วนำมาแสดงหรือข้อมูลที่มีการจัดเก็บไว้แล้ว เช่น ข้อมูลจากการทำสำมะโนประชากร

2. สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว เป็นผลผลิตจากการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาสารสนเทศที่น่าเสนอต้องมีความถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ มีความสมบูรณ์ ใช้ได้ง่าย มีความชัดเจน ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน สำหรับประกอบการตัดสินใจ

3. ประเภทของข้อมูล ปัจจุบันระบบสารสนเทศในโรงเรียนจะถูกเก็บไว้ใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารงานในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ข้อมูลที่จัดเก็บจะมีการจัดแบ่งตามภารกิจงานทั้ง 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประเภทของข้อมูลที่โรงเรียนนิยมใช้จัดเก็บ ได้แก่

3.1 ข้อมูลนักเรียนรายคน และภาพรวมของนักเรียนทั้งกลุ่ม

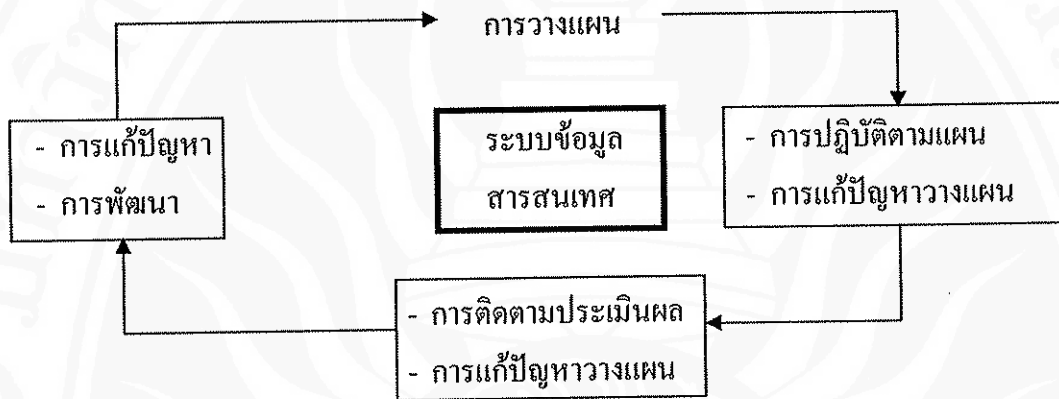
3.2 ข้อมูลครุรายคน และภาพรวมของครูทั้งกลุ่ม

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ หรือข้อมูลโรงเรียน

4. การจัดเก็บข้อมูล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัด ไว้ในระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีโปรแกรมดังนี้ คือ โปรแกรมจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในสังกัด (ONPEC - Office National Primary Education Commission) โปรแกรมจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาคารสถานที่ (B - ONPEC) โปรแกรมจัดเก็บข้อมูลด้านครุภัณฑ์ (M - ONPEC) โปรแกรมการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณ (Budget)

5. ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร การจัดทำระบบข้อมูลควรมีการวางแผนในการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งข้อมูลนั้นต้องมีความถูกต้อง ชัดเจน ครบคลุม เป็นปัจจุบัน ทันเวลาใช้ และได้ประโยชน์

หลังจากนั้นลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ในขณะที่ปฏิบัติต้องมีการติดตามเพื่อตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติตามแผนนั้นหรือไม่ ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร มีปัญหาอย่างไร จึงคิดหาทางเลือกและลงมือปฏิบัติตามทางเลือกเพื่อแก้ปัญหานั้นให้หมดไปและปรับแผนใหม่ให้สอดคล้องเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป ดังภาพที่ 4

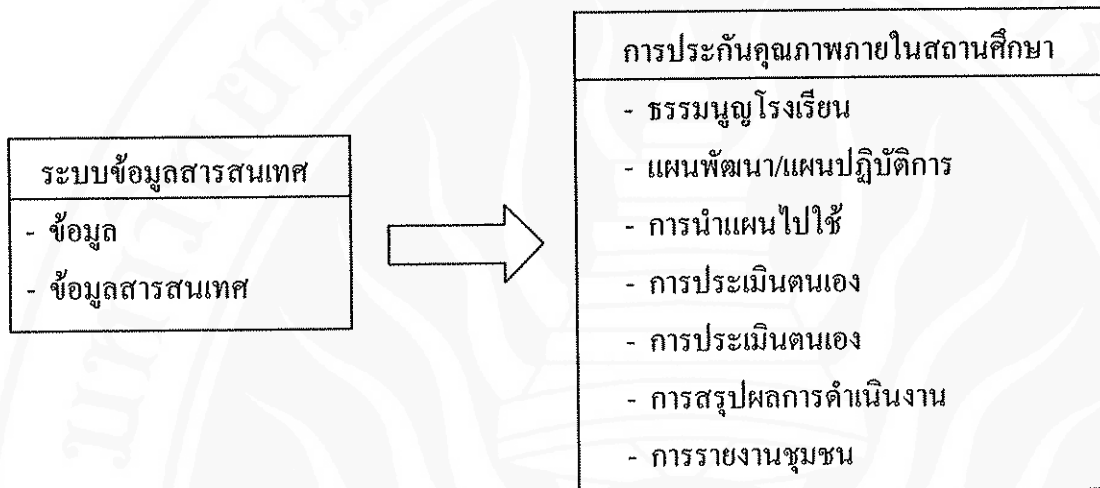

ภาพที่ 4 แสดงระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร

ระบบข้อมูลสารสนเทศกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานการศึกษาให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ได้ จำเป็นต้องมีกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพอย่างมีระบบ กล่าวคือ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรทุกระดับที่เกี่ยวข้องให้มีคุณภาพในการปฏิบัติงาน ทุ่มความพยายามเพื่อการศึกษาอย่างจริงจัง พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ พัฒนาและจัดหาสื่อตลอดจนเลือกสรรนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มผู้เรียน ระบบข้อมูลสารสนเทศนับเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน นับตั้งแต่การกำหนดปรัชญาการศึกษา ทิศทาง เป้าหมาย การดำเนินงาน การรวบรวมและการวิเคราะห์ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การจัดทำแผนพัฒนา แผนแม่บทหรือธรรมนูญโรงเรียน จนถึงการทำแผนพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ข้อมูลสารสนเทศสำคัญที่โรงเรียนควรมีและใช้ประกอบการตัดสินใจในการปฏิบัติงานหรือบริหาร โรงเรียนเพื่อพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ควรเป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ซึ่งจะสอดคล้องกับตัวบ่งชี้แต่ละมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย ข้อมูลสารสนเทศที่เก็บในแต่ละระดับเป็นไปตามธรรมชาติของการจัดเก็บ และการใช้ข้อมูลขององค์กรหรือหน่วยงานในระดับปฏิบัติจะเป็นการเก็บข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary data) มากกว่าหน่วยงานในระดับที่สูงขึ้น หน่วยงานหรือองค์กรในระดับบริหารจะมีการเก็บข้อมูลเป็น

ชนิดทุติยภูมิ (Secondary data) มากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 : 6)
 ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงระบบข้อมูลสารสนเทศกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2544 : 30 - 46) ได้มีข้อเสนอแนะให้สถานศึกษาสามารถจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานทรัพยากรและประสิทธิภาพพัฒนาการจัดการศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างที่หลากหลายไว้ดังนี้

1. สร้างบุคลากรทั้งสถานศึกษาให้เป็นผู้รู้ผู้เข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามระบบคุณภาพได้ คุณภาพการศึกษามีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นสิ่งที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร การจัดการปัจจัยนำเข้า และการบริหารเพื่อให้บรรลุผล การติดตามปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น คุณภาพการศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคนที่อยู่ในกระบวนการจัดการ และต้องมีการปฏิบัติโดยทุกฝ่ายทั่วทั้งสถานศึกษา บุคลากรของสถานศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการนำความรู้ความเข้าใจในนวัตกรรมต่างๆ ในการดำเนินการ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ตลอดจนสร้างจิตสำนึกเพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2. ปรับแต่งวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาหรือกำหนดใหม่

วิสัยทัศน์ เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่สถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของผู้เรียนในชุมชนนั้นๆ กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสิ่งที่คาดหวังไว้ให้สำเร็จเมื่อมีวิสัยทัศน์จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของวิสัยทัศน์หากปราศจากวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สถานศึกษาก็ตั้งให้เพียงเพื่อดำเนินการตามกฎระเบียบที่กำหนดโดยหน่วยงานภายนอก

ยังผลให้ไม่พร้อมที่จะดำเนินการบนพื้นฐานการพัฒนาตนเอง การมีวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษามีความเป็นเอกภาพ เป็นแกนสำหรับวิธีการดำเนินงานในทิศทางเดียวกันเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์จะต้องมีการปรับแต่ง หรือกำหนดใหม่ให้สอดคล้องกับปรารถนาของชุมชน และให้ทันสมัยเสมอ

3. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดทำสารสนเทศเป็นการสร้างระบบการจัดการข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สามารถใช้ตัดสินใจ วางแผน พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งในระดับห้องเรียนเป็นรายบุคคล ระดับชั้น/กลุ่มวิชา และระดับสถานศึกษา ซึ่งแสดงคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งตามสภาพปัจจุบันสถานศึกษาแทบทุกแห่งมีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผู้เรียน และบุคลากรอยู่แล้ว ควรได้นำมาวิเคราะห์และแปลผลให้มีความหมาย เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย รวมทั้งการเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งจะแสดงคุณภาพของสถานศึกษาที่เป็นปัจจุบัน เช่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เวลาเรียนของนักเรียน ครู คุณภาพและปริมาณของสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงการและการบริหารที่จัดให้แก่ผู้เรียน การมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครองและชุมชนและที่สำคัญ คือ ผลสัมฤทธิ์และความประพฤติดของผู้เรียน

4. พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาเยาวชนของชาติ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมว่า สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานด้านผลผลิตเป็นผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรในระดับกว้างที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกกลุ่มวิชาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา เป็นการเรียนรู้ทั่วไปของแต่ละกลุ่มวิชาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจากที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้กลุ่มวิชานั้น ครบ 12 ปี เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในทุกช่วงชั้น 3 ปี ของแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นหลักในการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย

มาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค เป็นผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค เพื่อใช้เป็นหลักในการตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในแต่ละปี/ภาค

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างหรือปรับแต่งวิสัยทัศน์ จัดอันดับความสำคัญของภารกิจ กำหนดรูปแบบและวิธีการจัดระบบองค์กร และการบริหารสถานศึกษา กระบวนการวางแผนเป็นกลไกที่จะสร้างองค์ประกอบขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะสนับสนุนและรับรองการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ขั้นตอนการจัดทำแผนจะเป็นโอกาสที่ดีที่ผู้บริหาร บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และบุคคลในชุมชนจะได้ร่วมกันศึกษา วิเคราะห์สภาพและการดำเนินการของสถานศึกษา เช่น ปรัชญา เป้าหมาย ความหวัง และพันธกิจหลัก และวิธีการปฏิบัติที่ยึดถือเป็นธรรมเนียม และลักษณะที่เป็นจุดอ่อนจุดแข็งของสถานศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยกันกำหนดทิศทางที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมได้ดียิ่งขึ้น การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะถูกหลักวิชาและการตัดสินใจที่อาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพด้านต่างๆ จะนำไปสู่กระบวนการปฏิรูปสถานศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา องค์กรประกอบที่สำคัญของการจัดทำแผนปรับปรุงคุณภาพศึกษามีดังต่อไปนี้

5.1 การประเมินเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างรอบด้าน

5.2 การปรับเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในกรอบหลักสูตร

5.3 การพัฒนาหรือเลือกใช้รูปแบบ วิธี หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหา และความจำเป็นสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และเปิด โอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

5.4 การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยคณะครูที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม

5.5 การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาชีพของครูผู้สอนและบุคลากร

5.6 ยุทธศาสตร์และวิธีการทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

5.7 การพัฒนาระบบข้อมูลการประเมินมาตรฐาน

5.8 แผนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐาน

สถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพระยะยาวและแผนพัฒนาประจำปีที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศปัจจุบันเข้ามาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องการปรับปรุง รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน กำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนในแต่ละปี รวมทั้งระบุวิธีการดำเนินงานพัฒนาที่มีประสิทธิภาพที่มั่นใจว่าจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้สถานศึกษาจะจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ที่ระบุรายละเอียดการปฏิบัติงานที่ชัดเจนว่า ใครรับผิดชอบทำอะไร เมื่อใด ใช้งบประมาณเท่าใด แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจะกำหนดชัดเจนว่า สถานศึกษามีทิศทางการพัฒนาเรื่องใด มีวิธีการ มีวิธีการหรือกลยุทธ์อะไร โดยเป้าหมายของแผนจะต้องชัดเจนและลึก เน้นผลการปฏิบัติงานถึงคุณภาพผู้เรียนวัดได้ และวิธีการต้องครอบคลุมภาระงานสำคัญทั้งด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู โครงสร้างองค์กร การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน

6. การจัดระบบบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษา

เป็นการจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากรและการปฏิบัติงานบนพื้นฐานคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการร่วมตัดสินใจของทุกฝ่าย ทั้งครูผู้สอน ผู้บริหาร และชุมชน โดยคณะกรรมการสถานศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางและวิธีการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ให้ความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ทั้งนี้คณะกรรมการชุดนี้อาจอยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาก็ได้ การบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษาต้องมุ่งให้บุคลากรทุกคนตระหนักและรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ และภารกิจของตนที่ต้องการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่แผนกำหนดไว้ โดยมีการติดตาม ช่วยเหลือการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง จริงจัง เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นไป

7. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 2 กิจกรรมคือ

7.1 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา

นอกจากการตรวจสอบในลักษณะผู้ปฏิบัติประเมินเพื่อปรับปรุงผลงานแล้ว สถานศึกษาจัดให้มีการตรวจสอบและทบทวนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดแผน กรอบภาระการตรวจสอบและทบทวนและคณะบุคคลเพื่อ

รับผิดชอบ ทั้งนี้ควรดำเนินการเมื่อสิ้นภาคเรียนแรกเพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบกับการประเมินจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก และเพื่อการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษา

ในการดำเนินงานจำเป็นต้องมีคณะทำงานที่มีทักษะการปฏิบัติงานอย่างดี โดยมีการวางแผนแนวการทำงาน และกระบวนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพร่วมกัน เน้นกิจกรรมการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งเป็นสภาพปกติของสถานศึกษา เช่น การสังเกตการเรียนการสอน การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การศึกษาวิเคราะห์ผลงานนักเรียน การสัมภาษณ์ผู้ทำงาน โครงการ/กิจกรรม เป็นต้น

7.2 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยเขตพื้นที่การศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการตรวจสอบและทบทวนโดยคณะกรรมการจากภายนอก ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ผู้แทนสถานศึกษาต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานการศึกษาระดับจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพดังกล่าว จะต้องรายงานผลให้สถานศึกษาทราบ เพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไป

มีขอบข่ายการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้

- 1) วิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานของความจริง บ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายเป็นความต้องการของท้องถิ่นและมีระยะเวลาที่แน่นอน
- 2) แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นแผนที่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำอย่างมีระบบ มีความชัดเจน ถูกต้องสอดคล้องกับมาตรฐานของสถานศึกษา มีแนวทางกำกับติดตามและประเมินอย่างชัดเจน ในการตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและให้แผนมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หลังจากการตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้วควรเสนอแนวทาง เพื่อนำแผนไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้กับทุกคนที่เกี่ยวข้องทราบและนำไปปฏิบัติ
- 3) การเรียนการสอน เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานผู้เรียนของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตร สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ วิธีสอน กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

4) การเรียนรู้ ความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินงานตรวจสอบและทบทวนภายใน ต่อเนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึง โปรแกรมที่มีคุณภาพของสถานศึกษา อันทำให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ดังนั้นการตรวจสอบทบทวนการเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จึงต้องประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร ผลงานของนักเรียน ระบบการประเมินผล และการสนับสนุนการเรียนรู้

5) การบริหารและการจัดการ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการมาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างชัดเจน มีระบบ มีมาตรฐาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดการบริหารและจัดการที่ดี ควรมุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตขององค์กร ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำให้บุคลากรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกด้าน เช่น ด้านบริหารหลักสูตร ส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพสำหรับบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อม ฯลฯ โดยมุ่งหวังการพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการสร้างคุณค่าให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากร ชุมชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาและสังคมโดยรวม

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาดังกล่าว เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และดูแลส่งเสริม ให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาและให้ความเชื่อมั่นว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

8. การประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ

การประเมินคุณภาพระดับชาติ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระดับชั้นที่เป็นตัวประโยค ได้แก่ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในวิชาแกน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน การประเมินมาตรฐานการศึกษาระดับชาติจะกระทำทุกปีในวิชา และระดับชั้นที่เห็นว่ามีความจำเป็นและเหมาะสม ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีการประเมินด้วยแบบทดสอบความถนัดทางการเรียน (Scholastic Aptitude Test หรือ SAT) ทุกปี ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานส่วนกลางร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

9. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ สถานศึกษาจะต้องแสดงภาระความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัดและ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบผลการปฏิบัติทุกสิ้นปีการศึกษา โดยแสดงถึงผลของความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในรอบปีอย่างรอบด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร และการเรียนการสอน ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านการพัฒนาวิชาชีพ และด้านการจัดองค์กร และบริบทของสถานศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนข้อเสนอแนะจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในและภายนอก และความมุ่งหวังที่สถานศึกษาจะดำเนินการพัฒนาต่อไป เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพในปีต่อไป และใช้เปรียบเทียบผลข้ามปี เพื่อดูระดับและทิศทางการพัฒนาคุณภาพในระยะยาว ซึ่งเป็นการแสดงภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานให้ทราบผลการปฏิบัติงานในรอบปี สาธารณชนจะเป็นผู้ตรวจสอบประสิทธิภาพและประเมินความคุ้มค่า แสดงความชื่นชมหรือให้ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานต่อไป

10. การกำกับ ติดตาม ประเมิน และผลจระบบประกันคุณภาพ

การกำกับ ติดตาม ประเมิน และผลจระบบการประกันคุณภาพ เป็นกลไกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบ มีหน้าที่หลักในการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการส่งเสริมพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม ประเมินและผลจระบบประกันคุณภาพ ได้แก่ สำนักผู้ตรวจราชการ กรมวิชาการและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้งานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรได้มีการศึกษาค้นคว้าเทคนิควิธีการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบของบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องให้มุ่งมั่นพัฒนาสู่คุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 106) มีแนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย โดยมีกระบวนการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

8. การผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีกระบวนการในการดำเนินการ คือ การจัดระบบบริหารสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษา ประจำปี และการผุดงระบบประกันคุณภาพ เป็นการดำเนินการเพื่อรับรองว่าสถานศึกษา มีคุณภาพ

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ได้มีผู้กล่าวไว้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 113-119) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในไว้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของหน่วยงานต้นสังกัด

1.1 ผู้บริหารระดับหน่วยงานต้นสังกัด

ผู้บริหารระดับหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดและผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอและผู้ช่วย ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งนอกจากดูแลสถานศึกษาแล้วยังต้องกำหนดนโยบายช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และการตรวจสอบติดตามให้สถานศึกษาได้พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาอีกด้วย โดยบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารระดับหน่วยงานต้นสังกัด สรุปได้ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำทั้งในด้านการบริหารและทางด้านวิชาการ เพื่อจะต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

2) สร้างจิตสำนึกและค่านิยมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรทุกฝ่ายในหน่วยงาน

3) ประกาศนโยบาย/ทิศทาง และเป้าหมายในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาของระดับหน่วยงานต้นสังกัดและระดับสถานศึกษา

4) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายในสำนักงาน

5) กำหนดมาตรการในการสนับสนุนและช่วยเหลือในการผลักดันในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะมาตรการทางด้านงบประมาณและบุคลากร

6) กำกับหรือติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัด ทั้งในส่วนของ การเตรียมการ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการประเมินภายนอก

7) ชมเชยและให้กำลังใจแก่สถานศึกษาทุกแห่ง ที่ได้ร่วมกันพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

1.2 บุคลากรของหน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบด้านวิชาการ

บุคลากรของหน่วยงานต้นสังกัดในที่นี้ หมายถึง หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่นครศรีธรรมราช เขต 4 รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาบุคลากรอีกด้วย ซึ่งเป็นผู้มีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษา โดยมีบทบาทหน้าที่สรุปได้ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

2) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นแก่บุคลากรทุกฝ่ายในหน่วยงาน

3) ร่วมกันกำหนดนโยบาย/ทิศทางเกี่ยวกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพของระดับหน่วยงานต้นสังกัดและระดับสถานศึกษา ซึ่งในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานั้น หน่วยงานต้นสังกัดจะต้องประสานร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4) สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในสถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด

5) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การพัฒนาสถานศึกษาตามแผนการประเมินตนเอง การเขียนรายงานการประเมินตนเอง การนำผลการประเมินไปใช้ การเตรียมรับการประเมินภายนอกของสถานศึกษา รวมทั้งการประเมินภายนอก นอกจากนี้

ยังต้องพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ทั้งในด้านบริหารและทางด้านวิชาการให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาอีกด้วย

6) พัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานและสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ได้สะดวก

7) สนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยดำเนินการในลักษณะของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประสานงาน และอำนวยความสะดวกกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอีกด้วย

8) จัดทำแผนติดตาม กำกับ นิเทศและประเมินผลการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเป็นการกลั่นกรองก่อนที่จะเข้ารับการประเมินภายนอก จากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

9) คอยให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ภายหลังจากการที่สถานศึกษาเข้ารับการประเมินจากองค์กรภายนอกแล้ว

1.3 บุคลากรของหน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบด้านการบริการ

บุคลากรของหน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบด้านการบริการ ซึ่งในที่นี้หมายถึงเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานนโยบายและแผนงาน งานงบประมาณและการเงิน งานข้อมูลสารสนเทศ และงานบุคลากรทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดและอำเภอ มีบทบาทหน้าที่พอสรุปได้ดังนี้

1) สนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนา และจัดสรรกำลังบุคลากรในสังกัด การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาในสังกัด และการนำแผนงานนโยบายในระดับชาติลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

2) กำกับ ติดตามและช่วยเหลือสถานศึกษา ในส่วนของการใช้งบประมาณ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา (ในภาพรวม) สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นของสถานศึกษา และอัตรากำลังของบุคลากรในสถานศึกษา

2. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษา

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุนอำนวยความสะดวกให้คำปรึกษา และดูแลให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ทุกฝ่ายเข้า

มามีส่วนร่วม โดยบทบาทของผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นผู้นำ/แกนหลักในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ช่วง ของการดำเนินงานดังนี้

ช่วงที่ 1 การเตรียมการ ในช่วงของการเตรียมการนี้ ผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนให้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี โดยพอสรุปบทบาทของผู้บริหารได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์เห็นความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ยังต้องพัฒนาตนเองเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ทั้งในด้านการบริหารและทางด้านวิชาการ เพื่อให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ผู้นำในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือ ศรัทธา และการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดแก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยวิธีการหลากหลายในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจง การพาไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น
3. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะสั้น และระยะยาว การพัฒนาสถานศึกษาตามแผน การประเมินตนเอง การเขียนรายงานประเมินตนเอง การนำผลการประเมินไปใช้ การเตรียมรับการประเมินภายนอกของสถานศึกษา
4. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษาควรทำการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรภายในสนับสนุนในการพัฒนาสามารถดำเนินการไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง นอกเหนือจากการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการแล้ว
5. ผู้บริหารจะต้องเตรียมการวางแผนและจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์สำหรับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการประกันคุณภาพภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในขั้นการดำเนินการของสถานศึกษาส่วนใหญ่จะนำวงจรบริหาร PDCA มาใช้ในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ

การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา ผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในฐานะของแกนนำที่จะทำให้กระบวนการบริหารนี้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทดังนี้ การวางแผน ผู้บริหารเป็นผู้ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ทราบถึงความต้องการและความหวังของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา และทำการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งศึกษาศักยภาพของสถานศึกษาก่อนที่จะมาร่วมกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของสถานศึกษาแล้ว จึงร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย และกำหนดภารกิจของสถานศึกษา แล้วจึงจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษาระยะยาว อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ฯลฯ และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพระยะสั้น อันได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ลงนามและรับรองแผนการดำเนินการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

การปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการ ส่งเสริมสนับสนุน ควบคุม กำกับ ดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และรับผิดชอบแผนงานและโครงการให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในบางแผนงาน/โครงการ ผู้บริหารจำเป็นต้องดำเนินการเอง ถ้าเป็นโครงการ/แผนงานเกี่ยวกับด้านบริหารและด้านบุคลากร

การตรวจสอบและประเมินผล เมื่อบุคลากรในสถานศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ ได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนไปแล้ว ให้ผู้บริหารเป็นผู้คอยตรวจสอบ ติดตาม ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มโครงการ ระหว่างโครงการและสิ้นสุดโครงการ หรือให้ผู้แทนเป็นผู้คอยตรวจสอบการประเมินตนเองของบุคลากรที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม/โครงการ โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นแกนนำสำคัญตั้งแต่การกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ การกำหนดกรอบการประเมินตนเอง การสร้างเครื่องมือในการประเมิน การดำเนินการประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการเขียนรายงานการประเมินตนเอง ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องทำการแต่งตั้งคณะกรรมการในการเขียนรายงานการประเมินตนเองด้วย

การปรับปรุงและพัฒนา เมื่อสถานศึกษาได้ทำการประเมินตนเองแล้ว ผู้บริหารจะต้องนำผลการประเมินตนเองไปใช้ในการวางแผน/กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพในปีการศึกษาต่อไป หรือนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงาน/โครงการนั้นให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก ในช่วงของการประเมินภายนอกนี้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการรับการประเมินภายนอก พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นแกนนำในการเตรียมการหรือวางแผน เพื่อให้สถานศึกษาพร้อมรับการประเมินภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง โดยเฉพาะการชี้แจงทำความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ทราบถึงการประเมินภายนอกและขั้นตอนการประเมินภายนอก

2. เป็นผู้ประสานงาน อำนวยความสะดวก ให้แก่ผู้ประเมินภายนอกในระหว่างการประเมิน

3. เป็นผู้ที่คอยชี้แจงทำความเข้าใจหรือให้ข้อมูลสารสนเทศเพิ่มเติมให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอก ในระหว่างที่ผู้ประเมินภายนอกทำการนำเสนอผลการประเมินด้วยวาจา

4. เป็นผู้ตรวจสอบและลงนามรับทราบในรายงานการประเมินของคณะผู้ประเมินภายนอก และนำผลการประเมินภายนอกไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

2.2 คณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา

บทบาทของคณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาจำแนกออกเป็น 3 ช่วงดังนี้
ช่วงที่ 1 เตรียมการ คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเตรียมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยพอสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และพัฒนาตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญและจำเป็น ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา

2. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยอาจได้รับความรู้จากวิทยากรจากภายนอกสถานศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา

3. ร่วมกับผู้บริหารเตรียมการวางแผนและจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งมีประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศในด้านต่างๆ ของสถานศึกษาที่ใช้ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 2 การดำเนินการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการบริหารของสถานศึกษา โดยมีบทบาทดังนี้

ขั้นวางแผน คณะครูและบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะยาวและระยะสั้น โดยเริ่มจากกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและร่วมกันกำหนดภารกิจของสถานศึกษา กำหนดโครงการ/กิจกรรมในแต่ละปีการศึกษา และเมื่อได้กำหนดโครงการแล้ว คณะครูและบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการกิจกรรมใดก็ตามก็จะต้องทำการเขียนโครงการ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและศักยภาพของสถานศึกษาด้วย

ขั้นปฏิบัติตามแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยพยายามประสานความร่วมมือในระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้คณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาพยายามจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวย และกระตุ้นให้เกิด การเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

ขั้นตรวจสอบและประเมิน เมื่อวางแผน/โครงการต่างๆ ได้ดำเนินการโดยบุคลากรผู้ที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและดำเนิน โครงการจำเป็นต้องทำการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง ทำการประเมินตนเองตามกรอบที่กำหนดไว้ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล หลังจากนั้นคณะกรรมการต้องมาร่วมกันเขียนรายงานการประเมินตนเองตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละโครงการ

ขั้นปรับปรุงและพัฒนา หลังจากแต่ละ โครงการ/กิจกรรม ได้ทำการประเมินตนเอง และทราบผลการประเมินตนเองแล้ว คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในแต่ละแผนงาน/กิจกรรม ต้องนำผลการประเมิน ไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเอง และนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป

ช่วงที่ 3 การประเมินภายนอก คณะครูและบุคลากรร่วมกันจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา รวมทั้งจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา และหลังจากที่ผู้ประเมินภายนอกเข้ามาทำการประเมินสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาจะต้องให้ความร่วมมือกับคณะผู้ประเมินภายนอกเป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์ที่จะได้กับสถานศึกษา

2.3 คณะกรรมการสถานศึกษา

กรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ส่งเสริมร่วมตัดสินใจวินิจฉัยให้เห็นชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เป็นแกนนำประสานความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในด้านทรัพยากรต่างๆ

ตลอดจนการกำกับ ดูแลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินกิจกรรมตามแผน การประเมินตนเองของสถานศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบและรับทราบรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในส่วนที่กรรมการสถานศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

2.4 ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาว่า ต้องการให้บุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษาแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไร และคอยประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในส่วนของตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนในวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินกิจกรรมตามแผนการประเมินตนเองของสถานศึกษา การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของนักเรียนในสถานศึกษา รวมทั้งรับทราบผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตรหลานของตนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอกอีกด้วย

2.5 ชุมชน

ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งรับทราบรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และการปรับปรุงและการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา เพราะจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานศึกษา และมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของตนเอง พร้อมกันนั้นสถานศึกษาจะได้รับความช่วยเหลือ ทั้งร่างกายและทุนทรัพย์จากคนในชุมชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกจากนี้บุคลากรในชุมชนยังมีหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้แก่คณะผู้ประเมินภายนอก

จากบทบาทของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในระดับสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บริหารและคณะครูจะต้องมีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจ ร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยอาศัยการทำงานเป็นทีม และการประสานความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ

การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา เคต (จันดีเจริญ งามจำ 2546 : 24 ; อ้างอิงจาก Dale 1994) นำเสนอใน 2 ประเภทคือ

1. การตรวจสอบคุณภาพ (quality inspection)
2. การควบคุมคุณภาพ (quality control)

จุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ คือ การแก้ปัญหาหลังจากเกิดข้อผิดพลาด มีแนวคิดที่เน้นการป้องกันก่อนที่จะเกิดความผิดพลาด คือ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM) (กรมวิชาการ 2544 : 5-6) กระบวนการจัดการที่สถานศึกษาควรจะนำมาใช้ในการบริหารคุณภาพ คือ การควบคุมคุณภาพ โดยใช้วงจรควบคุมคุณภาพ ในกิจกรรมต่างๆ ทุกระดับการบริหารและการปฏิบัติ PDCA

ย่อมาจาก Plan - Do - Check - Action แปลว่า วางแผน - ปฏิบัติ - ตรวจสอบ - ปรับปรุง ซึ่งต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจร หมุนเวียนพัฒนาไปไม่หยุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 12)

วงจรควบคุมคุณภาพ P D C A มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan - P) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ

1. กำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
3. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนและถูกต้องแม่นยำ

ที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ

1. การวางแผนกำหนดการ
 - การแยกแยะกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการกระทำ
 - กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้กิจกรรมแต่ละอย่าง
 - การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ
2. การจัดการแบบแมทริกซ์ (matrix management) การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่างๆ มาได้ และเป็นวิธีการช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ
3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน
 - ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ
 - ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสม

- พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check - C) การตรวจสอบทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่ เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอนๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอน เปรียบเทียบกับที่วางแผนไว้
4. การรายงาน จะเสนอผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์

4.2 รายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act-A) ผลการตรวจสอบ หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
2. ถ้าพบความผิดปกติใดๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้

- 1) การย้ายนโยบาย
- 2) การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
- 3) การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

กรมวิชาการ (2543 : 18-19) กล่าวว่า วงจรเดมिंग (Deming wheel) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า วงจรคุณภาพ PDCA เป็นเครื่องมือการจัดการที่องค์กรต่างๆ ใช้เพื่อสร้างให้บุคลากรทุกคนทุกระดับยึดถือเป็นนิสัยในการทำงาน โดยเฉพาะปัจจัยการแก้ปัญหาเชิงป้องกันมิให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำ

วงจรคุณภาพ PDCA คือ วงจรการปฏิบัติงานเชิงระบบที่หมุนไปไม่รู้จบเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ขององค์กรวงจรบริหารคุณภาพเป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ซ้ำๆ ในการติดตามการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ จนกว่าปัญหาที่มีอยู่ทั้งหลายจะได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไป ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงรายละเอียดวงจรคุณภาพ PDCA

การวางแผน เป็นการกำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่ทำได้ แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การปฏิบัติ เป็นการฝึกอบรมที่เหมาะสมเพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ และลงมือปฏิบัติ ซึ่งแนวคิดของวงจรเดมมิง เชื่อว่าหากปฏิบัติตามขั้นตอนโดยถูกต้องแล้ว การบรรลุวัตถุประสงค์ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การตรวจสอบ เป็นการตรวจสอบความสำเร็จ และวิเคราะห์อุปสรรคต่างๆ หรือความเปลี่ยนแปลงในบริบทสิ่งแวดล้อมขององค์กร

ปฏิบัติการแก้ไข (หรือมาตรการดำเนินการ) เป็นการใช้มาตรการตอบโต้ที่เหมาะสม และจำเป็นหรือดำเนินการแก้ไขเพื่อทำให้บรรลุผล

วรภัทร์ ภูเจริญ (2541 : 20-24) ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพไว้ว่า การบริหารงานจะต้องเริ่มต้นด้วยการวางแผน (Plan) การลงมือทำ (Do) การตรวจสอบ (Check) การลงมือแก้ไขป้องกัน หรือสร้างมาตรฐานการทำงาน (Act) และพัฒนาต่อด้วยการกลับไปวางแผนใหม่หมุนวนเป็นวงจรดังนี้

การวางแผน (Plan) จะต้องพิจารณาว่าใช้ข้อมูลอะไรบ้างในการวางแผนข้อมูลน่าเชื่อถือหรือไม่ เพียงพอหรือไม่ ผู้เข้าร่วมวางแผนคือใครบ้าง เมื่อไรจะวางแผนเสร็จ รายละเอียดมีอะไรบ้าง ใครตรวจสอบพิจารณา หากจุดที่ต้องพัฒนา จุดแข็ง และมาตรการรองรับหรือไม่ แจกแผนไปให้ใครบ้าง ทำอย่างไรถ้าแผนไม่เป็นที่รองรับ หลังจากวางแผนแล้วก็ลงมือทำตามแผนนั้น หมั่นตรวจสอบเป็นระยะๆ ดูความคืบหน้าว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ ประชุมบ่อยๆ การตรวจสอบหรือการประเมิน

ก็คือ ดูว่า ได้ผลตามที่เราร้องขอหรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็หาต้นตอสาเหตุรีบแก้ไข และวางมาตรฐานใหม่ให้เหมาะสม

- การลงมือทำ (Do) การลงมือทำให้ทำตามแผน แผนที่ดีมีกลางรายละเอียดถึงขั้น What if (มีอะไรเกิดขึ้นถ้า...) หรือมีแผนรอง แผน a แผน b มารองรับ เช่น ถ้าทำไปแล้ว พบแบบนั้นก็ให้ทำแบบนี้ ฯลฯ

- การตรวจสอบหรือการประเมิน (Check) ได้แก่ การตรวจสอบ การควบคุมคุณภาพ การประเมินจะต้องกำหนดดัชนีและเกณฑ์ที่จะใช้วัดด้วย

- การลงมือแก้ไขและปรับปรุง (Act) การนำผลการตรวจสอบมาวิเคราะห์ พิจารณาค้นหาต้นตอสาเหตุข้อบกพร่อง การระดมสมองเพื่อการแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก การกำหนดมาตรฐาน การตัดสินใจว่าขั้นตอนการทำงานที่ผ่านมาจะถือเป็นมาตรฐาน การทำงานหรือต้องแก้ไขปรับปรุงต่างๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารคุณภาพจะดำเนินการตามวงจรคุณภาพ P D C A ประกอบด้วยวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบและประเมิน (Check) ปฏิบัติการหลังจากทบทวนแก้ไขปรับปรุงแล้ว (Act) และปฏิบัติต่อด้วยการกลับไปวางแผนใหม่หมุนวนเป็นวงจร

มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 19-29) ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นกรอบการประเมินภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงาน และสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าว มีความสอดคล้องกับมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือ มาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ประมวลและสังเคราะห์ความคิดเห็นของทุกฝ่าย พร้อมทั้งนำไปจัดทำโพลกับประชากรทั่วประเทศ โดยมีสาระสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการ รวมทั้งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านคุณภาพนักเรียน เน้นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถตามศักยภาพและมีความสุข มี 38 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่และชุมชนมี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานการศึกษาด้านคุณภาพนักเรียน

ให้นักเรียนมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถตามศักยภาพและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละ

ศาสนา

2. มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ประหยัด

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตามระบอบ

ประชาธิปไตย

ตัวบ่งชี้

1. เคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติ และผู้ใหญ่
2. รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. มีความรู้และปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างมี

ความสุข

4. ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น
5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนา

สิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้

1. รู้คุณค่าสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตัวเองและสังคม
2. ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล ข้อดี ข้อเสีย ผิด ถูก และเลือกใช้ได้
3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหมวดวิชาหลักที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ
2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้นสนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สามารถสรุปประเด็นการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตัวเอง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

ตัวบ่งชี้

1. รู้จักท้องถิ่น รักและร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. มีความรู้ ความเข้าใจภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ได้
3. ชื่นชมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นและของไทย

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดีข้อเด่นและพยายามปรับปรุง

ตนเอง

2. เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น
3. รู้กาลเทศะในการใช้คำพูด กิริยามารยาทและการแต่งกาย
4. สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทาง ตัดสินใจและแก้ปัญหาตนเองได้

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางานและทำงานอย่างมีความสุข
3. สามารถทำงานเป็นทีม
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. มีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่างแข็งแรงใส มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับครู เพื่อนและบุคคลอื่น
4. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตนเอง ไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ

มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและของมอมเมา

ตัวบ่งชี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและของมอมเมา
2. ไม่เสพสิ่งเสพติดและปลอดจากสิ่งมอมเมา และไม่แสวงหาผลประโยชน์

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้

1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน สรุปได้ดังนี้ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและของมอมเมา ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ

ตามความเชื่อที่ว่าหากจัดการกระบวนการ (process) ให้ดี แล้วตัวผลลัพธ์ (output) ที่ได้ย่อมติดตามไปด้วย ระบบการศึกษาจึงแยกกระบวนการเป็น 2 มาตรฐานย่อย คือ มาตรฐานด้านการเรียนการสอนและมาตรฐานด้านการบริหาร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีแผนพัฒนา ธรรมนูญโรงเรียน แผนการดำเนินงานและตัวชี้วัดความสำเร็จ
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลและเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศถูกต้อง ครบถ้วน ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้
6. มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน
7. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนในการร่วมมือกันจัดการศึกษา
2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการจัดการศึกษา
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพ

อนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้

1. จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย
2. จัดระบบสถานศึกษาปลอดสารพิษ สิ่งเสพติด อาชญากรรม และอบายมุข
3. จัดระบบสารภูมิโรคที่ดี
4. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ครู บุคลากร และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้

1. จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขาวิชา ความถนัดและความรู้ความสามารถ
2. ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องที่สอนและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง
3. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้

1. มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วม

2. มีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์
3. มีการจัดกิจกรรมการสอนที่เน้นให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าและแสวงหาคำตอบด้วย

ตนเอง

4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้

5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน

6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีการพัฒนาสุนทรียภาพที่

ครบถ้วน

7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกันและรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน

8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

9. มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรักสถานศึกษาของตนเองและกระตือรือร้นในการเรียน

มาตรฐานด้านกระบวนการ สรุปได้ดังนี้ สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง การบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชนในการพัฒนาการศึกษา จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครู

ตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร
ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย

เป็นการกำหนดคุณลักษณะและความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่
และชุมชน

มาตรฐานที่ 19 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี
ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารอุทิศตนให้การปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้บริหารมีความเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์
3. ผู้บริหารมีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขและสิ่ง

เสพติด

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ
ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญานความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม
ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน
2. ครูมีมนุษยสัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น
3. ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้การพัฒนาผู้เรียน
4. ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติ บุคลิกภาพ
5. ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูสามารถพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผน จัดกระบวนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น

สำคัญ

3. ครูสามารถประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน

2. ครูมีความสามารถในการศึกษา วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

3. ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัดและเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ

2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 26 สถานศึกษามีอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

ตัวบ่งชี้

1. มีอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 27 ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุน การจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้ปกครองมีความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่อบรมบุตรหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ชุมชน/ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

สถานศึกษา

มาตรฐานด้านปัจจัย สรุปได้ดังนี้ ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ ครูมีวิญญูณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียน การสอน มีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์ ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุน การจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วรรณิ พจน์พัฒนาพล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 12 พบว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์มาก มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อย มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามประสบการณ์ การบริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

แนวทางในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานโรงเรียนของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ด้านคุณภาพนักเรียน ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ครูผู้สอนจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ จัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง จัดให้ครูวิเคราะห์หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรที่กำหนดสาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์วิชา

ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จุดประสงค์ ความมุ่งหมายของการเรียน และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวกและเติมเต็ม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนให้นักเรียน ได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเติมตามศักยภาพ กำหนดให้มีการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงโดยการจัดทำแฟ้มผลงาน ด้านการบริหารโรงเรียน

มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านการนิเทศภายใน จัดให้มีการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีการนิเทศ และดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ทุกขั้นตอนและนำผลการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนางาน

สยาม สุ่มนาม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษา กรณีศึกษาตัวอย่าง โรงเรียนนาร่อง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนาร่องของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นระยะเวลา 4 เดือน เก็บข้อมูลในสนามจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานีเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพในขั้นตอนการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีการปรับขยายเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนให้เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วย การทำประชาพิจารณ์ ปัญหาที่พบคือ ผู้บริหารบางคนได้รับความรู้ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ การนิเทศ กำกับ ติดตาม ยังไม่เป็นระบบ ทักษะคติ และพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาบางคนยังมิได้เปลี่ยนแปลง ขาดความรู้ พร้อมทั้งงบประมาณมิได้มีการจัดสรรให้สอดคล้องกับโครงการประกันคุณภาพ แนวทางการแก้ไขปัญหาของจังหวัด ด้านการถ่ายทอดความรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานนิเทศก์ของจังหวัด ได้ดำเนินการนิเทศก์ด้วยการให้คำแนะนำด้านวิชาการ กระตุ้นเตือนการปฏิบัติของผู้บริหารให้รีบเร่งดำเนินการตามนโยบายประกันการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการขาดงบประมาณ ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด ได้มีนโยบายให้ดำเนินโครงการ โดยใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด

วรรณา แนบเชย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านแนวปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสถานที่ตั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา หลักพบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพด้านบุคลากรให้ความร่วมมือน้อยและบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรงมีน้อย

ยุพล สมปาง (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนพรตพิทยพยัต กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถและมีภาวะผู้นำ มีการกำหนดนโยบายทางด้านการศึกษาที่ชัดเจนและเข้าใจได้ดี มีการอบรมและนิเทศอย่างต่อเนื่อง

และสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน สำหรับผู้ปฏิบัติการสอนต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนให้ทันตามกระแสความเจริญของข้อมูลข่าวสาร ครูต้องพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง

ประเวศ โพนน้อย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แยกตามขนาดโรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการควบคุมคุณภาพด้านการตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบปัญหาโดยรวมและรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วันชัย ศิริชนะ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดพื้นฐาน หลักการ โครงสร้าง วิธีการ และหลักเกณฑ์ในการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนา รูปแบบประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในการศึกษาใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพ การรับรองวิทยฐานะและข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและประเทศไทย นำข้อมูลมาแจกแจง เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และได้ทำการทดสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้วิธีการประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์ต่อไป ผลการศึกษาพบว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกประเทศที่ศึกษา ได้เน้นถึงหลักการในเรื่องความเป็นอิสระ (autonomy) ควบคู่ไปกับความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก (accountability) ของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้โดยที่แต่ละประเทศมีกลไกการดำเนินการ และวิธีการในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์และจารีตนิยมของตน สำหรับรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยใช้กระบวนการรับรองวิทยฐานะ โดยระบบการตรวจสอบกลไกการควบคุมคุณภาพทางวิชาการ ภายในที่สถาบันได้จัดให้มีขึ้น โดยใช้กับสถาบันอุดมศึกษาหรือหลักสูตรที่เปิดดำเนินการสำหรับสถาบันหรือหลักสูตรที่ขอจัดตั้งหรือเปิดดำเนินการใหม่ มุ่งเน้นการกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษา

มีอิสระในการกำกับดูแลตนเอง โดยการสร้างระบบควบคุมคุณภาพ ติดตาม การตรวจสอบ การดำเนินงานของตนขึ้นด้วยตนเอง

วาสนา แสงงาม (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา เพื่อนำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในจังหวัดปัตตานีซึ่งคัดเลือกโดยวิธีเจาะจง วิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกเนื้อหา จากการศึกษาเอกสาร และบันทึกการสัมภาษณ์ตามแนว อี เอฟ อาร์ มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลจากการศึกษาเอกสารพบว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกรมสามัญศึกษา ได้ดำเนินงาน โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระจายอำนาจการดำเนินงานให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ แต่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแนวของกรมต้นสังกัด ส่วนกรมสามัญศึกษากระจายอำนาจ การดำเนินงานให้เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด ส่วนสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจะได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากองค์กรภายนอกแต่ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นหน่วยงานใด

2. แนวโน้มรูปแบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปัตตานี จะประกอบด้วยแนวทางในการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนคือการควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษาและจะได้รับการประเมินภายในปีละ 1 ครั้ง

ดารณี รัตนพาศิ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนและอายุการทำงานของครูมีปฏิสัมพันธ์หรือร่วมกันส่งผล

ต่อปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของครูโดยรวม ด้านการวางแผน การนำแผนไปใช้ ด้านการตรวจสอบและด้านการพัฒนาปรับปรุง แต่ไม่ส่งผลต่อปัญหาการดำเนินงานด้านการศึกษาและการเตรียมรับการประเมินจากภายนอก

เมฉิน ลิ้มเจริญ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ตามทัศนะของข้าราชการครู โรงเรียนศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าความต้องการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า ด้านผู้เรียน ข้อที่มีความต้องการมากได้แก่ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านกระบวนการ ได้แก่ สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของท้องถิ่น ด้านปัจจัย ได้แก่ ชุมชนและผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดการและพัฒนาการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบการจำแนกตามเพศ ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยเพศหญิงมีความต้องการพัฒนามากกว่าเพศชาย เปรียบเทียบด้านประสบการณ์ครูที่มีประสบการณ์มากและน้อย มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยผู้มีประสบการณ์น้อยกว่า 15 ปี มีความต้องการพัฒนามากกว่าครูที่มีประสบการณ์มาก เปรียบเทียบด้านตำแหน่งครูผู้สอนและผู้บริหาร มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก โดยครูผู้สอนมีความต้องการพัฒนามากกว่าผู้บริหาร

งานวิจัยต่างประเทศ

ลาวาเฟรท (จาร์ส นองมาก 2538 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Lwaflet 1980) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพโรงเรียนในแต่ละระดับ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้โรงเรียนถือปฏิบัติและประเมินคุณภาพการศึกษาจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน ได้แก่ จุดมุ่งหมายองค์กร การบริหารนักเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โปรแกรมเสริมหลักสูตร บุคลากร อาคารสถานที่และการเงิน

เซอร์จิโอวานนี (ซันติเจริญู งามจำ 2546 : 41-42 ; อ้างอิงจาก Sergiovani 1991) สรุปผลของการวิจัยไว้ว่า โรงเรียนดีมีคุณภาพควรมีลักษณะดังนี้

1. โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. โรงเรียนที่มีโปรแกรมการเรียนที่หลากหลาย
3. โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
4. โรงเรียนที่สร้างบรรยากาศที่ดีแก่นักเรียน
5. โรงเรียนที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร

6. โรงเรียนที่เน้นการพัฒนาบุคลากร
7. โรงเรียนที่จัดให้บุคลากรเป็นผู้นำตาม โอกาสอันควร
8. โรงเรียนที่ส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
9. โรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และจำแนกตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกตามตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากร ปรากฏว่ามีปัญหาไม่แตกต่างกัน

แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านคุณภาพนักเรียน ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีโปรแกรมการเรียนที่หลากหลาย และสร้างบรรยากาศที่ดีแก่นักเรียน ด้านกระบวนการให้ครูปฏิบัติการสอน จัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ ให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศภายในและมีการนิเทศอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีการบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร ด้านปัจจัยโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เน้นการพัฒนาบุคลากร จัดให้บุคลากร ได้มีโอกาสเป็นผู้นำตาม โอกาสอันควร ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำ และสร้างความรักความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษา